

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomiky

Teze diplomové práce

Vývoj veřejného dluhu v České republice

Bc. Eva Dvořáková

© 2016 ČZU v Praze

Souhrn

Předmětem diplomové práce je analýza vývoje veřejného dluhu v České republice mezi lety 1993 a 2014. Hlavní textová část práce je rozdělena na dvě části, a to na sekci obsahující teoretická východiska zkoumané problematiky a na sekci zahrnující praktické poznatky ohledně konkrétních aspektů veřejného sektoru České republiky. V teoretické části jsou objasněny základní pojmy a skutečnosti týkající se veřejného dluhu, počínaje veřejným sektorem přes rozpočtovou soustavu až k členění veřejného dluhu. Ve druhé kapitole se již pozornost upíná na skutečné fungování veřejného sektoru, kde je představena jak rozpočtová soustava, tak rozpočtový proces České republiky, a jsou odlišeny různé metodiky vykazování dluhu. Závěrečná a nejvýznamnější část práce se zabývá analýzou skutečných hodnot zadlužení státu, obcí, krajů a vlády, důraz je kladen na trendy vývoje.

Klíčová slova

veřejný sektor, veřejné finance, státní dluh, veřejný dluh, dluh vládních institucí, rozpočtová soustava, státní rozpočet, zadluženost, rozpočtový deficit, rozpočtový proces, ESA 95, GFS 1986

Cíl práce a metodika

Hlavním cílem práce je přehledně shrnout vývoj veřejného dluhu České republiky od jejího vzniku až do současnosti (konkrétně do roku 2014) a především zjistit tendence tohoto vývoje, na čem závisí a jak veřejný dluh ovlivňuje fungování státu. Dále si klade za cíl popsat souvislosti mezi saldem státního rozpočtu, státním dluhem a veřejným dluhem. Závěrem práce by mělo dojít k porovnání veřejného dluhu České republiky s některými evropskými zeměmi.

Cíle práce by měly být dosaženy rešerší odborných publikací zabývajících se veřejným sektorem, veřejnými financemi apod. Teoretické informace obsažené v těchto publikacích budou nastudovány a vytvoří základ pro objasnění relevantních skutečností a nejdůležitějších pojmů souvisejících s veřejným dluhem. Získané poznatky budou představeny a uspořádány v kapitole Teoretická východiska.

Pro vytvoření praktické části práce, jejímž obsahem je především analýza veřejného dluhu, jsou využity komparativní a deskriptivní metody. V první sekci praktické části je nejprve představena rozpočtová soustava, státní rozpočet a rozpočtový proces v České republice. V další kapitole se seznámíme s metodikami vykazování vládního dluhu, které jsou v současné době aktuální pro české statistiky.

Nejvýznamnější částí práce je analýza vývoje veřejného dluhu v České republice. K zajištění komplexnosti obsahu jsou předmětem analýzy ukazatele jako deficit státního rozpočtu, státní dluh, dluh územních samosprávných celků a také je stručně shrnuta ekonomická situace panující v České republice a okolí v rámci sledovaného období. Za tímto účelem jsou využita data zveřejňovaná Českým statistickým úřadem, Ministerstvem financí České republiky, Českou národní bankou a dalšími institucemi jako je Eurostat. Tato data jsou analyzována a shrnuta do ročních údajů, které se porovnávají v průběhu času a dávají do souvislosti s politickým, ekonomickým i společenským prostředím. Pro přehlednější prezentaci jsou zjištěné hodnoty zpracovány do tabulek a grafů.

Výsledky a návrhy

Díky shrnutým teoretickým poznatkům byla ujasněna otázka veřejného dluhu a to především z hlediska jeho skladby. Veřejný dluh se sestává z dluhu státního, dluhu územních samosprávných celků a jimi zřízených veřejnoprávních institucí, a z fondů sociálního zabezpečení. Pro tuto práci byla taktéž využita terminologie Evropské unie, proto se pro veřejný dluh používal i termín dluh vládních institucí (zkráceně vládní dluh), který zřejmě nejpřesněji vyjadřuje smysl zkoumaných jevů. Existence státního potažmo veřejného dluhu zapříčiňuje úrokové náklady státního rozpočtu, které se negativně promítají do schodku státního rozpočtu.

V první sekci praktické části práce byly představeny základní aspekty veřejného sektoru v České republice. Příjmy státního rozpočtu v České republice tvoří především daně. Největší objem příjmů představuje pojistné na sociální zabezpečení, poté daň z přidané hodnoty, spotřební daně atd. Co se týče výdajů českého státního rozpočtu, zde největší podíl zaujímají mandatorní výdaje, z nichž jsou nejvýznamnější sociální transfery, které jsou především představovány dávkami důchodového pojištění. Volné výdaje státního rozpočtu nepatrně ztrácí na svém významu, přesto nadále hrají důležitou roli, na rozdíl od

kvazimandatorních výdajů. Dlouhodobě se bohužel nedaří zajistit takový objem příjmů rozpočtu, aby pokryly stále rostoucí výdaje.

Analýza statistických údajů ukázala, že veřejný dluh je po celé sledované období let 1993-2014 přibližně z 90% tvořen dluhem státním. Tento podíl se v průběhu let měnil jen minimálně, a to přestože od roku 2003 došlo k výraznému nárůstu dluhu krajů. Dluh obcí vykazoval trendy srovnatelné se státním dluhem. Státní dluh nebyl v době vzniku samostatné České republiky nulový, nýbrž převzal část společného federálního dluhu bývalého Československa ve výši 164 mld. Kč, což odpovídalo zhruba 17% HDP. V prvních třech letech bylo saldo státního rozpočtu kladné a rok 1995 zůstal doteď posledním, kdy nebyl zaznamenán deficit státního rozpočtu. Avšak až do roku 1998 nebyly schodky rozpočtu nijak závažné, zlomem byl právě zmíněný rok 1998, kdy se v České republice projevila recese a deficit rozpočtu vzrostl na cca 29 mld. Kč. Od té doby dochází pouze k prohlubování státního dluhu a to výrazně, údaj z roku 2014 hovoří o částce přibližně 1,7 bilionu Kč. Analyzovaná data taktéž ukázala, že vývoj státního (tedy i veřejného) dluhu je úzce spjat s vývojem HDP.

Pro dokreslení situace veřejného dluhu České republiky bylo provedeno porovnání s ostatními evropskými zeměmi na základě statistických údajů Eurostatu za rok 2014, které uvádí podíl dluhu vládních institucí konkrétních států na jejich HDP. Česká republika dle této statistiky patří v rámci Evropy k nejméně zadluženým zemím v poměru k HDP. Tento ukazatel zde činil 42,7%. Nejvyšší částky zaznamenaly problémové ekonomiky Řecka (178%), Irsko (107,5%) a států jižní Evropy. Na předních pozicích s nižším zadlužením než v České republice se nachází státy jako Estonsko, Lucembursko, Bulharsko, Litva a Lotyšsko. Ačkoliv Česká republika v porovnání s Evropou vykazuje podprůměrné hodnoty veřejného zadlužení, je potřeba problém dlouhodobé zadluženosti řešit.

Zásadní snížení veřejného dluhu je dle názoru autorky práce možné pouze za předpokladu radikální reformy veřejných rozpočtů a sociální a daňové reformy, které by vedly ke snížení běžných výdajů, resp. zvýšení běžných příjmů.

Seznam použitých zdrojů

Tištěné zdroje:

- DVORŽÁK, Pavel. *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2008. Beckova edice ekonomie. 343 s. ISBN 978-80-7400-075-1.
- NAHODIL, František. *Veřejná správa a financování veřejného sektoru*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. 368 s. ISBN 978-80-7380-536-4.
- PEKOVÁ, Jitka. *Veřejné finance: úvod do problematiky*. 4., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: ASPI, 2008. 580 s. ISBN 978-80-7357-358-4
- PEKOVÁ, Jitka, Jaroslav PILNÝ a Marek JETMAR. *Veřejná správa a finance veřejného sektoru*. 3., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: ASPI, 2008. 712 s. ISBN 978-80-7357-351-5.
- TRANSPARENCY INTERNATIONAL ČR, kolektiv autorů. *Průhledný státní rozpočet: Kudy tečou a kam prosakují naše veřejné finance*. 1. vyd. Praha: Transparency International, 2006. 219 s. ISBN 80-903032-8-5.

Internetové zdroje:

- Český statistický úřad. *Hlavní makroekonomické ukazatele* [online]. 2016. [cit. 2016-02-05]. Dostupné z WWW: https://www.czso.cz/csu/czso/hmu_cr
- Eurostat. *General government gross debt (EDP concept), consolidated - annual data* [online]. 2016. [cit. 2016-03-23]. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/graph.do?tab=graph&plugin=1&pcode=tipsgo10&language=en&toolbox=sort>
- Ministerstvo financí České republiky. *Struktura a vývoj státního dluhu* [online]. 2015. [cit. 2016-03-10]. Dostupné z WWW: <http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/rizeni-statniho-dluhu/dluhova-statistika/struktura-a-vyvoj-statniho-dluhu>
- Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. *Sněmovní tisky: Státní závěrečné účty 1992-2013* [online]. 2016. [cit. 2016-02-29]. Dostupné z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/tisky.sqw?str=1&o=6&PT=U&N=1&F=H&RA=20&vr=212&all=1>